อนุสรณ์

การพระราชทานเพลิงศพ

พระครูอินทวุฒาจารย์

(หลวงพ่อเอาะ)

294.3122
อ231พ

วง อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

๒๒-๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

อนุสรณ์

การพระราชทานเพลิงศพ

พระครูอินทวุฒมาจารย์

(หลวงพ่อเอาะ)

วัดม่วง อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

๒๒-๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

เลขหมู่ 294.3122
อ231พ
เลขทะเบียน 015614

พระครูอินทวุฒาจารย์ (หลวงพ่อเอาะ)

ชาตะ : พ.ศ. ๒๔๒๔

มรณะ : พ.ศ. ๒๕๑๕

คำปรารภ

ในการพระราชทานเพลิงศพ ท่านพระครูอินท-วุฒาจารย์ (หลวงพ่อเอาะ) อดีตเจ้าอาวาสวัดม่วง คณะศิษย์ได้กำหนดวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘ โดยที่ท่านพระครูอินทวุฒาจารย์ เป็นพระเถระที่มีอายุพรรษามาก นับเป็นเจ้าอาวาสที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส มานานที่สุดในอำเภออินทร์บุรีนี้ มีสัทธิวิหาริก อันเตวาสิกมาก ทั้งมี ผู้เคารพนับถือในฐานะ ที่ท่านได้ ช่วยเหลือ ประชาชนในด้านโรคภัยไข้เจ็บเป็นจำนวนมาก ทางคณะศิษย์และทางวัดม่วง จึงได้กำหนดการพระราชทานเพลิงศพของท่านให้เหมาะสม แต่โดยที่หลังจากที่ท่านได้มรณภาพแล้ว เหตุการณ์ต่าง ๆ ยังไม่อำนวยให้ที่จะพระราชทานเพลิงศพท่านได้ จึงได้รอไว้ มาบัดนี้คณะศิษย์ทั้งหลายของท่านได้ มาปรารภขึ้น ทั้งทางวัดก็เห็นว่าเป็นการเหมาะ สม ที่จะ พระราช ทาน เพลิงศพได้ แล้ว จึงได้กำหนดขึ้น

นับเป็นพระกรุณาธิคุณ แก่คณะศิษยานุศิษย์ของท่านพระครูอินทวุฒาจารย์ และเป็นเกียรติแก่ท่านพระ-ครูอินทวุฒาจารย์เป็นอย่างยิ่ง ที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระ-

สังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ทรงมีพระกรุณาเสด็จมาแสดงพระธรรมเทศนา และทรงเป็นประธานในการพระราชทานเพลิงศพในครั้งนี้ คณะศิษย์ของท่านพระครูอินทวุฒาจารย์ ตลอดถึงคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ชาวอำเภออินทร์บุรี รู้สึกปลื้มปิติในพระเมตตาเป็นอย่างยิ่ง

ในการจัดพิมพ์หนังสือนี้ ได้เลือกธรรมะ เรื่อง "กรรม" และเรื่อง "ความดี" ของเจ้าพระคุณ สมเด็จพระญาณสังวร วัดบวรนิเวศวิหารมาพิมพ์ และเลือกตำรายาของท่านพระครูอินทวุฒาจารย์ในบางขนาน ที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชน เท่าที่จะนำมาจัดพิมพ์ได้ ให้สมกับท่านได้มีใจเป็นกุศล บำบัดความเจ็บไข้ของประชาชนมาตลอดชีวิตของท่าน ขอขอบพระคุณ เจ้าพระคุณ สมเด็จพระญาณสังวร ที่กรุณามอบเรื่องมาให้จัดพิมพ์ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขออนุโมทนาแก่คณะศิษยานุศิษย์และผู้เคารพนับถือในท่านพระครู ที่ได้กรุณาช่วยเหลือทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ ทำให้งานนี้สำเร็จลงด้วยความเรียบร้อย

ขอขอบพระคุณบรรดาพระเถระ และเจ้าคณะผู้ปกครองเหนือขึ้นไปตามลำดับ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาหารือ ตลอดได้ให้ข้อคิดและช่วยเหลือเป็นอย่างดี

หากงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ มีสิ่งไรที่บกพร่องไปบ้าง ทางวัดม่วงหวังว่าคงได้รับอภัยจากทุกท่าน

พระครูใบฎีกาศุภชัย

เจ้าอาวาสวัดม่วง อำเภออินทร์บุรี

ประวัติ[๑]

พระครูอินทวุฒาจารย์ (หลวงพ่อเอาะ) เกิดวันจันทร์ เดือน ๑๐ ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๒๔ บิดาชื่อนายกุน มารดาชื่อนาง [illegible] สอนโยธา มีพี่น้องเกิดร่วมท้องเดียวกัน ๕ คน มีดังนี้

๑. นางเที่ยง พันผา

๒. พระครูอินทวุฒาจารย์

๓. นายเส็ง สอนโยธา

๔. นายชุ่ม สอนโยธา

๕. นางแช่ม

บัดนี้คนทั้ง ๕ ได้ถึงแก่กรรมหมดแล้ว พวกพี่น้อง ๆ ได้ถึงแก่กรรมก่อนหลวงพ่อเอาะหลายปี นับว่าหลวงพ่อเอาะมีอายุยืนมากคนหนึ่งในจำนวน ๕ คนนั้น

หลวงพ่อเอาะ เกิดวันจันทร์ เดือน ๑๐ ปีมะเส็ง หมู่ที่ ๓ ตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี หลวงพ่อได้เป็นบุตรคนที่ ๒ ในจำนวน ๕ คน สมัยก่อนโน้นการศึกษายังไม่เจริญเหมือนสมัยนี้ การเล่าเรียนศึกษา ต้องเรียนกับวัด ต้องอาศัยพระผู้รู้ เมื่ออายุของหลวงพ่อ ๘ - ๙ ขวบ บิดามารดาได้พาไปอยู่วัดกับ

---

๑. พระครูใบฎีกาศุภชัย เรียบเรียง

อาจารย์หลี่วที่วัดบ้านฆ้องในฐานะเป็นญาติกัน แต่นั้นมาอาจารย์ก็ให้เรียนหนังสือ ให้เขียนหนังสือขอม เช่นขอมลาว ขอมไทย สมัยนั้นใช้หนังสือขอมเป็นหนังสือสำหรับศึกษาเล่าเรียน เด็กวัดทุกคนต้องเรียนหนังสือกันทั้งนั้น กลางวันก็เรียน กลางคืนก็ต้องไหว้พระสวดมนต์และต่อหนังสือกับอาจารย์ พระอาจารย์หลี่วท่านดุมาก มีครั้งหนึ่งหลวงพ่อท่านเล่าว่า พระอาจารย์ลงโทษเสียหนักเลย คืออย่างนี้ เวลากลางคืนได้แอบไปเที่ยวกับเพื่อนเด็กด้วยกัน ๒ หรือ ๓ คนในงานบวชนาค งานนั้นเขามีหมอลำ คนไปดูกันมากกลับดึกหน่อย ท่านอาจารย์เวลากลางคืน ท่านได้ตรวจดูเด็กอยู่เสมอว่าคนไหนได้ท่องหรือดูหนังสือบ้าง ปรากฏว่าขาดไป ๓ คนเวลาเช้าฉันเช้าแล้ว ก็ถูกอาจารย์เรียกเข้าไปหา ทั้ง ๓ คนก็รับสารภาพโดยดี ท่านอาจารย์ก็ลงโทษอย่างหนักถูกเฆี่ยนคนละ ๕ ที ตั้งแต่นั้นมาหลวงพ่อท่านเล่าว่าเข็ดหลาบไปทีเดียวได้ตั้งหน้าตั้งตาเล่าเรียนหนังสือเจ็ดตำนานสิบสองตำนานจนจบบริบูรณ์ ต่อนั้นมาอายุได้ ๑๖ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณรอยู่กับอาจารย์ ได้ศึกษาธรรมวินัยในสำนักวัดบ้านฆ้องพอสมควร และได้เรียนมหาสมัยสูตรจนจบ

เมื่ออายุ ๑๘ ปี ได้ลาสิกขาจากบรรพชามาช่วยบิดามารดาทำนาอีกวาระหนึ่ง

เมื่ออายุได้ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้อุปสมบทที่วัดบ้านฆ้อง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี ซึ่งมีหลวงพ่อแจ่ม วัดโชค อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พระอธิการสด เป็นกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์บุญช่วย เป็นอนุกรรมวาจาจารย์ วัดบ้านฆ้อง

เมื่ออุปสมบทได้ ๑ พรรษาเรียนจบพระปาฏิโมกข์ พอพรรษาที่ ๓-๔ เดินธุดงค์รอนแรมเข้าเขตผ่านนครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ชัยนาท สมัยนั้นบ้านเมืองยังไม่เจริญ ถนนหนทางยังไม่มี มีแต่ป่าทึบ คนสมัยนั้นจะไปไหนมาไหนก็ต้องเดิน ทางหลวงแผ่นดินมีแต่รถไฟ รถยนต์รถจักรยานไม่มีทั้งนั้น หลวงพ่อเล่าว่าเดินธุดงค์ระหว่างนั้นลำบากมาก ย่อมผ่านอันตรายต่างๆ ดังเช่น เสือ ช้าง สัตว์ที่ดุร้ายมาก ภิกษุองค์ไหนใจไม่ถึงไปไม่ได้ ต้องรอนแรมเข้าป่าใหญ่น้อย บางครั้งการบิณฑบาตก็ยากเพราะห่างไกลจากชาวบ้าน บางมื้อต้องอด บางครั้งต้องอธิษฐานน้ำล้างบาตรฉันต่างข้าวก็มี เมื่อถึงเข้าพรรษาก็กลับมาจำพรรษาที่วัดเดิมบ้าง วัดอื่นบ้าง ครั้งหนึ่งหลวงพ่อเล่าได้อยู่จำพรรษาที่วัดกุดจอกเดี๋ยวนี้เรียกว่า "วัดศรีสโมสร"

อ.วัดสิงห์ จ.ชัยนาท เพราะในเวลานั้น วัดศรีสโมสร ขาดเจ้าอาวาสลง ชาวบ้านในละแวกนั้นได้มีความเห็นชอบอยากจะให้อยู่จำพรรษาที่วัดนั้น ชาวบ้านทั้งหลายก็ตกลงปลงใจมาอาราธนาให้จำพรรษา หลวงพ่อเล่าว่ากว่าจะรับเขาได้นอนคิดอยู่ตั้ง ๓ วัน จึงตกลงใจ อยู่ที่นั้น เพื่อบำรุงสัทธาญาติโยมที่ปรารถนาดี และได้เป็นกำลังสร้างความเจริญให้แก่บ้านวัดศรีสโมสร ได้พาพระภิกษุสามเณรลงอุโบสถสังฆกรรมไหว้พระสวดมนต์ ได้สั่งสอนอุบาสกอุบาสิกาในละแวกนั้นให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ทำบุญกุศลตามกำลังศรัทธาของตนเป็นอย่างดี โดยฉะเพาะเมื่อครั้งกระโน้นบ้านเมือง วัดวาอารามก็ยังไม่เจริญ ถนนหนทางก็ยังไม่ค่อยจะสะดวก หลวงพ่อได้เล่าว่า ตอนนั้นกำลังหนุ่มแน่น ร่างกายแข็งแรง ทำอะไรไม่ค่อยจะเหนื่อยนัก ได้สร้างกุฏิที่อยู่ของพระและเณรขึ้นใหม่ ๓ หลัง และได้ซ่อมแซมกุฏิหลังอื่นอีกหลายหลังด้วยกัน ต่อมาก็ได้สร้างอุโบสถขึ้น นับเป็นครั้งแรกที่วัดศรีสโมสรได้มีอุโบสถ จนเราท่านทั้งหลายที่ผ่านไปมาคงได้เห็นอยู่จนทุกวันนี้ ก็นับว่าหลวงพ่อได้มีส่วนบำรุงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองได้พอควร ทีเดียว เฉพาะเรื่องการก่อสร้างแล้วหลวงพ่อลงมือทำเอง เช่น

ทำอิฐ เผาอิฐ ถากเสา ใสกบ เลื่อยไม้ ลงรักษ์ ปิดทอง ฯลฯ หลวงพ่อพอทำได้ไม่ต้องจ้างคนอื่นให้เสียเงินทอง หลวงพ่อเคยปรารภว่า "ใครก็ดีเกิดเป็นชายต้องไว้ลายศักดิ์ศรี" อย่าให้คนอื่นเขาดูถูกดูแคลนให้ได้ โดยเฉพาะสมภารเจ้าวัดก็ดี เป็นพ่อหัวหน้าครอบครัวก็ดี สิ่งเหล่านี้ควรจะสังวรไว้บ้าง

ลาญาติโยมวัดศรีสโมสร

๕ ปีผ่านไป ความไม่คิดไว้ล่วงหน้าก็เกิดขึ้นกับหลวงพ่อ ในปีนั้นรู้สึกไม่สบายกายและจิตใจทำให้ร้อนใจไม่อยากจะอยู่วัด เป็นไข้ร้อนๆ หนาวๆเป็นอยู่อย่างนี้นับเป็นเดือน หลวงพ่อก็คิดว่าตัวอาตมานี้จะหมดบุญวาสนาทางเพศนักบุญ หรือจะอยู่วัดนี้ไม่ได้ อยู่มาวันหนึ่งหลวงพ่อได้เสี่ยงทายดู ทำขันธ์ ๕ ขัน คืนวันนั้นเป็นวันเสาร์ ไหว้พระสวดมนต์แล้วก่อนจำวัตร หลวงพ่อยกขันธ์ ๕ ขึ้นเสี่ยงทายดู "ตั้งสัจจอธิษฐานถ้าอาตมาอยู่ในวัดนี้ต่อไปได้ ขอให้ขันธ์ ๕ นี้จงบริสุทธิ์ตั้งไว้ดี ถ้าอาตมาอยู่ไม่ได้ก็ขอให้ขันธ์ ๕ นี้พังพินาศในชั่วคืนนี้" เสร็จแล้วกราบ ๓ หน เอาขันธ์ ๕ ตั้งไว้ที่บูชาพระในห้องนอน ตัวเองออกมาจำวัดข้างนอกห้อง คืนนั้นหลับไปก็นิมิตร้าย" เวลาเช้าตื่นขึ้นเข้าห้องไปดูขันธ์ห้า

ปรากฏว่าขันธ์ห้าได้ตกลงมาจากที่บูชาเดิม จึงมาคิดอยู่ในใจว่าจะอยู่วัดนี้ไม่ได้แน่ ต่อมาอีก ๓ วันเห็นจะได้เป็นวันพระพอดี หลวงพ่อเล่าว่าได้บอกความเป็นไปกับญาติโยม ทั้งหลายในระแวกนั้น ทุกประการ ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ ญาติโยมทั้งหลาย มีความเสียใจ เป็นอย่างยิ่งทิ้งความอาลัยไว้ แก่อุบาสกอุบาสิกา ทั้งชาววัด ชาวบ้านถึงกับได้มาอาราธนาให้หลวงพ่อได้อยู่อีกต่อไป หลวงพ่อก็อดสงสารไม่ได้ ไม่รู้จะทำอย่างไรดี เพราะเจ้าวัดแข็งมาก จะอยู่ไปก็ไม่มีความสุข อาจจะเป็นเพราะวาสนาไม่ถึงก็ได้ ก็จำใจอยู่ไปอีกเพียง๗วันเท่านั้นก็ลาญาติโยมออกเดินทางหมายใจ จะกลับบ้านเกิดเมืองนอนที่ราชบุรีเสียที ในระหว่างทางได้พบกับโยมพุด ซึ่งเป็นชาววัดม่วง อินทร์บุรีนี่เอง ซึ่งรู้จักกันมาก่อนได้ชักชวนมาพักที่วัดม่วงก่อน สมัยนั้น หลวงพ่อหมี ยังเป็นเจ้าอาวาสอยู่ แต่ท่านก็แก่ชราภาพมาก ท่านก็ขอร้องให้ หลวงพ่อได้อยู่จำพรรษา และได้ ช่วยกัน สร้างอุโบสถ พร้อมด้วยชาววัดม่วง ก็มาอาราธนาให้อยู่จำพรรษาที่นี่เสียเลย และได้รับความสะดวกทุกอย่างในระหว่างอยู่วัดม่วง เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ภายหลังหลวงพ่อหมีได้มรณภาพลง หลวงพ่อก็รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสต่อไป ได้จัดตั้งเสนา-สนะที่อยู่อาศัย ตลอดจนได้รวมกุฏิเข้ารวมกัน แต่เดิม

กุฏิอยู่ทั่วบริเวณวัด เป็นการปกครองลำบาก ตั้งแต่หลวงพ่อท่านได้ปกครองวัดม่วงมา ก็นับว่ามีความเจริญรุ่งเรืองมาด้วยดี เพราะท่านตั้งอยู่ในศีลในธรรมมีความเมตตาแก่ประชาชนทั่วไป ไม่ว่าคนมีคนจนผู้ใดได้รับความเดือดร้อน เช่น เป็นไข้ก็ดี ของหายก็ดี ถูกผีเข้าเจ้าศูนย์ หรือถูกกระทำย่ำยีอะไรต่างๆเหล่านี้มาหาหลวงพ่อ ๆ ก็รักษาให้หายหมด หลวงพ่อท่านเข้าใจในเรื่องแพทย์แผนโบราณอยู่ไม่น้อยทีเดียว ก็นับว่าเป็นที่รู้จักกันดีแก่ชาวอำเภออินทร์บุรี หรืออำเภอใกล้เคียงเป็นอย่างดี

ในด้านการพระศาสนา หลวงพ่อท่านได้อบรมภิกษุและสามเณร ตลอดทั้งอุบาสกอุบาสิกา มาด้วยดีและได้ส่งเสริมให้ลูกศิษย์ได้มีการศึกษาได้เป็นมหาเปรียญก็มี ได้เป็นข้าราชการก็มาก ได้ส่งเสริมให้เล่าเรียนชั้นปริยัติ เช่น นักธรรมตรี โท เอกทุกปี ในสมัยท่านดำรงชีวิตอยู่

ต่อมาในวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้รับแต่งตั้งดำรงตำแหน่งเป็น "อุปัชฌายะ" เป็นเจ้าคณะตำบล อินทร์ - น้ำตาล ก็ปกครองมาด้วยความวิริยะอุตสาหะให้ความสงเคราะห์บรรพชาอุปสมบทผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระศาสนาโดยทั่วถึงกัน

ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ ดำรงตำแหน่งเป็น "พระครูอินทวุฒาจารย์" เป็นที่ปลื้มปีติแก่ญาติโยมศิษยานุศิษย์ ทั้งชาววัดและชาวบ้าน ตลอดทั้งผู้ที่เคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง หลวงพ่อท่านเคยพูดว่า ท่านเองเป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๙ ของวัดม่วง ทุก ๆ องค์ยังไม่เคยได้เป็นพระครู หรือเจ้าคณะตำบลเลย ทั้งนี้ก็เป็นเพราะบุญบารมีของหลวงพ่อที่มีใจแน่วแน่ด้วยความพากเพียร เลื่อมใสในพระศาสนาจริง ๆ ได้อุทิศตนต่อพระศาสนาได้ ทำงานให้พระศาสนาและนำความเจริญรุ่งเรืองมาโดยตลอดชีวิต

ภายหลังหลวงพ่อได้ป่วยเป็นโรคหืดมีอาการหอบไม่หายได้เข้าโรงพยาบาลบ่อยครั้ง นายแพทย์พยายามรักษาจนสุดความสามารถ หลวงพ่อท่านชราภาพมาก ด้านพละกำลังอ่อนเพลียลงมาก

๑๑ มีนาคม ๒๕๑๕ หลวงพ่อได้มรณภาพลงเวลา ๑ นาฬิกา ด้วยอาการสงบ ที่โรงพยาบาล สิงห์บุรี เป็นที่เศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างยิ่งแก่ศิษยานุศิษย์ และผู้ที่เคารพนับถือทั่วไป

สิริรวมอายุได้ ๙๒ ปี ๗๒ พรรษา ชาตะ ๒๔๒๔ มรณะ ๒๕๑๕

ทางกรรม

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน ป. ๙)

วัดบวรนิเวศวิหาร

การศึกษาพระพุทธศาสนา ถ้าไม่ได้ศึกษาให้เข้าใจในหลักกรรม ก็ชื่อว่ายังมิได้ศึกษาในข้อหลัก และการนับถือพระพุทธศาสนา ถ้ายังมิได้นับถือหลักของกรรมตามพระพุทธศาสนา ก็ชื่อว่ายังมิได้นับถืออย่างเข้าถึงหลัก คล้ายกับการนับถือมารดาบิดา ถ้าขาดความกตัญญูกตเวทีเสียแล้ว ก็ไม่ชื่อว่านับถืออย่างจริงใจ ฉะนั้น ศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงมุ่งให้เชื่อในหลักกรรม ประกอบกันไปกับความเชื่อในความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าตามที่ได้แสดงแล้ว

คำว่ากรรม มีคำใช้ในภาษาไทยมาก เช่น กรรมการ กรรมกร กรรมาธิการ แต่ในภาษาที่พูดกันเคราะห์ร้ายมักตกอยู่แก่กรรม เคราะห์ดีมักตกอยู่แก่บุญ ดังเมื่อใครประสบเคราะห์ร้าย คือทุกข์พิบัติต่าง ๆ ก็พูดกันว่าเป็นกรรม แต่เมื่อใครประสบเคราะห์ดี มักพูด

กันว่าเป็นบุญ และมีคำพูดคู่กันว่า บุญทำกรรมแต่งเกณฑ์ให้กรรมเป็นฝ่ายดำ ให้บุญเป็นฝ่ายขาว ความเข้าใจเรื่องกรรมและคำที่ใช้พูดกันในภาษาไทยจักเป็นอย่างไรให้งดไว้ก่อน ควรทำความเข้าใจให้ถูกต้องตามความหมายในพระพุทธศาสนา

คำว่า **กรรม** แปลว่า กิจการที่คนกระทำ คำว่า **ทำ** หมายถึงทั้งทำด้วยกาย อันเรียกว่ากายกรรม ทั้งทำด้วยวาจา คือพูด อันเรียกว่าวจีกรรม ทั้งทำด้วยใจ คือคิด อันเรียกว่ามโนกรรม บางทีเมื่อพูดกันว่าทำ ก็หมายถึงทำทางกายเท่านั้น ส่วนทางวาจาเรียกว่าพูด ทางใจเรียกว่าคิด แต่เรียกรวมได้ว่า เป็นการทำทุกอย่าง เพราะจะพูดก็ต้องทำ คือทำการพูด จะคิดก็ต้องทำ คือทำการคิด จึงควรทำความเข้าใจว่า ในที่นี้คำว่า ทำใช้ได้ทุกทาง เมื่อได้ฟังว่าทำทางกาย ก็ให้เข้าใจว่าทำอะไรด้วยกายที่เข้าใจอยู่แล้ว เมื่อได้ฟังว่า ทำทางวาจา ก็ให้เข้าใจว่าพูดอะไรต่าง ๆ เมื่อได้ฟังว่าทำทางใจก็ให้เข้าใจว่า คิดอะไรต่าง ๆ ก็การฟังคำพูดอธิบายหลักวิชาอาจขวางหูบ้าง แต่เมื่อเข้าใจความหมายแล้ว ก็จักสิ้นความขัดขวางกลับรู้สึกว่าสะดวก เพราะเป็นคำที่มีความหมายลงตัวแน่นอน

คำว่า กรรม มักแปลกันง่าย ๆ ว่า การกระทำ แต่ผู้เพ่งศัพท์และความแปลว่า กิจการที่บุคคลทำ ดังกล่าวแล้ว ถ้าแปลว่าการทำก็ไปพ้องกับคำว่า กิริยา คำว่า กิริยา แปลว่า การทำโดยตรง ส่วนคำว่ากรรมนั้นหมายถึงตัวกิจหรือการงานที่กระทำ ดังคำพูดในภาษาไทยที่ถูกต้อง เช่น กสิกรรม พาณิชกรรม และคำอื่นที่ยกไว้ข้างต้น คำเหล่านี้ล้วนหมายถึงกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่สำเร็จจากการทำ (กิริยา)

กรรมคืออะไร กรรมแปลว่าอะไรได้กล่าวแล้ว แต่กรรมคืออะไร จำต้องทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งเข้าไปอีก พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ แปลความว่า "เรากล่าวเจตนา (ความจงใจ) ว่าเป็นกรรม เพราะคนจงใจ คือมีใจมุ่งแล้วจึงทำ ทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง ทางใจบ้าง" ฉะนั้น กรรมคือกิจที่บุคคลจงใจทำหรือทำด้วยเจตนา ถ้าทำด้วยไม่มีเจตนา ไม่เรียกว่ากรรม อย่างเช่นไม่มีเจตนา เหยียบมดตาย ไม่เป็นกรรมคือปาณาติบาต ต่อเมื่อมีเจตนาจะเหยียบให้ตายจึงเป็นกรรมคือปาณาติบาต แต่เมื่อจัดอย่างละเอียด สิ่งที่ทำด้วยไม่มีเจตนา ท่านก็จัดเป็นกรรมชนิดหนึ่ง เรียกว่า กรรมสักว่าทำ เพราะอาจให้โทษได้เหมือนกันเหมือนอย่างที่กฎหมายถือว่าผิดในฐานประมาท

กรรมเกี่ยวกับคนเราอย่างไร กรรมเกี่ยวกับคนเรา หรือคนเรานั่นแหละเกี่ยวกับกรรมอยู่ตลอดเวลา เพราะคนเรานั้นตั้งแต่ตื่นนอนขึ้นจนถึงหลับไปใหม่ ก็มีเจตนาทำอะไรต่าง ๆ พูดอะไรต่าง ๆ คิดอะไรต่างๆอยู่เสมอ โดยปรกติไม่มีใครหยุดนิ่งอยู่เฉยๆได้ ถึงมือไม่ทำปากก็พูด ถึงปากไม่พูดใจก็คิดถึงเรื่องต่าง ๆ การต่าง ๆ ที่ทำนี้แหละเรียกว่ากายกรรม คำต่าง ๆ ที่พูดนี่แหละเรียกว่าวจีกรรม เรื่องต่าง ๆ ที่คิดนี่แหละเรียกว่ามโนกรรม

กรรมนั้นดีหรือไม่ดี กรรมจะดีหรือไม่ดี ก็สุดแต่ผลที่เกิดขึ้นจากกรรมนั้น ๆ ถ้าให้เกิดผลเป็นคุณเกื้อกูลแก่ตนเองและผู้อื่นก็เป็นกรรมดี เรียกว่ากุศลกรรม แปลว่ากรรมที่เป็นกิจของคนฉลาด หรือบุญกรรม กรรมที่เป็นบุญ คือความดีเป็นเครื่องชำระล้างความชั่ว เช่นการรักษาศีล ประพฤติธรรมที่คู่กับศีล ตามที่แสดงมาแล้ว หรือแม้กิจการที่ดีที่ชอบเป็นสุจริตต่าง ๆ เช่น การตั้งใจช่วยมารดาบิดาทำการงาน การตั้งใจเรียน การตั้งใจประพฤติตนให้ดี การช่วยเหลือเกื้อกูลมิตรสหาย การทำสาธารณสงเคราะห์ต่าง ๆ ส่วนกรรมที่ให้เกิดผลเป็นโทษเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน เป็นกรรมชั่ว ไม่ดี เรียกว่าอกุศลกรรม แปลว่ากรรมที่เป็น

กิจของคนไม่ฉลาด บาปกรรม กรรมที่เป็นบาป เช่น การประพฤติผิดในศีลธรรม ประพฤติทุจริตต่าง ๆ ที่ตรงกันข้ามกับกุศลกรรม

ตัวอย่าง ของ กรรมดี และ กรรมไม่ดี ข้าง ต้น นั้น กล่าวตามแนวพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงจำแนกแสดงเป็นทางปฏิบัติไว้ชัดเจน เรียกว่า กรรมบถ แปลว่า ทางของกรรม เรียกสั้นว่าทางกรรม ทรงชี้แจงไว้เพียงพอและเข้าใจง่ายว่าทางไหนดีทางไหนไม่ดีคือ-

กายกรรม(กรรมทางกาย)นั้น พูดมุสา ๑ พูดส่อเสียดเพื่อให้เขาแตกกัน ๑ พูดคำหยาบด้วยใจมีโทสะเพื่อให้เขาเจ็บใจ ๑ พูดเพ้อเจ้อเหลวไหล ๑ เป็นอกุศลไม่ดี เว้นจากการพูดอย่างนั้นและพูดแต่คำจริง ๑ พูดสมัครสมาน ๑ พูดคำสุภาพระรื่นหูจับใจ ๑ พูดมีหลักฐานถูกต้องชอบด้วยกาลเทศะ ๑ เป็นกุศล เป็นส่วนดี

มโนกรรม(กรรมทางใจ)นั้น คิดเพ่งเล็งอยากได้ของเขามาเป็นของของตน ๑ คิดพยาบาทมุ่งร้ายเขา ๑ เห็นผิดจากคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีไม่ได้ ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว ๑ เป็นอกุศลไม่ดี ไม่คิดอย่างนั้นและคิดเผื่อแผ่ ๑ คิดแผ่เมตตาจิตให้เขาอยู่เป็นสุข ๑ คิดเห็นชอบตาม

คลองธรรม เช่นเห็นว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ๑ เป็นกุศล เป็นส่วนดี

คนที่เว้นจากทางกรรมเป็นอกุศล ดำเนินไปในทางกรรมที่เป็นกุศล เรียกว่าธรรมจารี แปลว่าผู้ประพฤติธรรม สมจารี แปลว่าผู้ประพฤติเรียบร้อยสม่ำเสมอ ความประพฤติดังนี้เรียกว่า ธรรมจริยา หรือธรรมจรรยา สมจริยา หรือสมจรรยา สมจริยาดังนี้แหละคือหลักสมภาพในพระพุทธศาสนา สมภาพคือความเสมอกันนั้น อาจทำให้เสมอกันได้ในทางที่อาจจะทำได้ แต่ไม่อาจจะทำให้เสมอกันได้ในทางที่ไม่อาจจะทำ ในทางที่ไม่อาจจะทำนั้น เช่นคนเกิดมามีเพศต่างกัน มีรูปร่างสูงต่ำดำขาวต่างกันเป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ใครจะทำให้เสมอกันได้ เช่นทำให้สูงต่ำเท่ากันหมด แม้ในคนเดียวกันนี้วมือทั้ง ๕ ก็ไม่เท่ากัน จะทำให้เท่ากันได้อย่างไร สิ่งที่ไม่อาจจะทำให้เท่าได้ ถ้าใครไปพยายามจัดทำเข้า ก็เหมือนอย่างนิทานเรื่องเปรตจัดระเบียบ เรื่องมีอยู่ว่า มีคนเดินทางหลายคนเข้าไปนอนพักอยู่ในศาลาซึ่งเป็นที่พักของคนเดินทางหลังหนึ่ง เมื่อพากันนอนหมดแล้ว มีเปรตเจ้าระเบียบตนหนึ่งเข้าไปในศาลาเห็นคนนอนอยู่เป็นแถว จึงไปตรวจดูทางเท้า ก็เห็นเท้าของคนนอนหลับไม่เสมอกัน จึงดึงเท้าของคนเหล่า

นั้นลงมาให้เสมอกัน ครั้นตรวจดูเห็นเท้าเป็นแถวเสมอกันเรียบร้อยดีแล้ว ก็ไปตรวจดูทางด้านศีรษะ เห็นศีรษะของคนเหล่านั้นไม่อยู่ในแถวเสมอกันอีก จึงดึงศีรษะให้ขึ้นมาเสมอกันเป็นแนวเดียวทั้งหมด แล้วก็ย้อนกลับไปตรวจดูทางเท้าอีก ก็เห็นเท้าเหลื่อมล้ำไม่เสมอกันอีก ก็ดึงเท้าให้เสมอกันใหม่ และก็ย้อนกลับไปดูทางศีรษะ เห็นเหลื่อมล้ำไม่เสมอกัน ก็ดึงศีรษะจัดกันใหม่อีก คนก็ไม่เป็นอันได้หลับได้นอนเป็นสุข เพราะต้องถูกดึงเท้าบ้าง ดึงศีรษะบ้าง ขึ้น ๆ ลง ๆ ไม่รู้จักแล้ว ทั้งเปรตเจ้าระเบียบนั้นก็ไม่สามารถจะจัดให้เสมอกันได้ การจัดให้เสมอกันในทางที่ไม่อาจจะจัดได้เช่นนี้เป็นการจัดที่ไม่สำเร็จ รังแต่จะให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายไม่สงบสุขอย่างเดียว ส่วนการจัดให้เสมอกันในทางที่อาจจัดได้นั้น พระพุทธเจ้าทรงจัดด้วยหลักสมจริยานี้ คือ เว้นจากทางกรรมฝ่ายอกุศล ดำเนินในทางกรรมฝ่ายกุศล ตามที่ทรงสั่งสอนไว้นั้น คราวนี้มาพิจารณาดูว่า เมื่อปฏิบัติในสมจริยานั้น เป็นสมภาพได้อย่างไร สมภาพ แปลว่า ความเสมอกัน คือตัวเราเองกับผู้อื่น หรือผู้อื่นกับตัวเราเองเสมอกัน ตัวเราเองรักสุขเกลียดทุกข์ ผู้อื่นก็รักสุขเกลียดทุกข์เหมือนกัน

ตัวเราเองไม่ปรารถนาให้ผู้อื่นมาก่อกรรมที่ไม่ดีแก่เรา ทุกๆ ข้อ พอใจแต่จะให้เขามาประกอบกรรมที่ดีแก่เรา ทั้งนั้น ถึงผู้อื่นก็เหมือนกัน เขาก็ไม่ประสงค์ให้เรา ไปก่อกรรมที่ชั่วร้ายแก่เขา ประสงค์แต่จะให้เราไป ประกอบกรรมที่ดีแก่เขาเท่านั้น เมื่อทั้งเราทั้งเขาต่าง มีความชอบและไม่ชอบเสมอกันอยู่เช่นนี้ ทางที่จะให้ เกิดสมภาพได้โดยตรงก็คือ ทั้งสองฝ่ายต่างดำเนินเข้าหา จุดที่เสมอกันนี้ คืองดเว้นจากทางกรรมที่ชั่วร้าย ซึ่ง ต่างก็ไม่ชอบให้ใครมาทำแก่ตนด้วยกัน และดำเนินไป ในทางกรรมที่ดีซึ่งเกื้อกูลกัน ที่ต่างก็ชอบจะให้ใครมา ทำแก่ตนด้วยกัน เมื่อประพฤติดังนี้ สมภาพที่ถูกต้องก็ เกิดขึ้น และเป็นสมภาพคือเป็นความเสมอกันจริงๆ และเมื่อมีสมภาพดังนี้ ภราดรภาพคือความเป็นพี่น้อง กันหรือเป็นญาติที่คุ้นเคยไว้วางใจกันได้เกิดขึ้น เสรี-ภาพคือความมีเสรีในอันที่จะไปไหนๆ ได้ ทำอะไรๆ ได้ โดยที่ไม่ถูกใครเบียดเบียนและก็ไม่เบียดเบียนใครด้วยก็ เกิดขึ้น สมจริยาของพระพุทธเจ้าอันยังให้เกิดสมภาพ ภราดรภาพ เสรีภาพ ดังกล่าวมานี้เป็นธรรมจรรยา ความประพฤติธรรม ประกอบอยู่ด้วยหลักยุติธรรมและ ศีลธรรมต่างๆ บริบูรณ์ ถ้ามีปัญหาว่า ประพฤติธรรม

คือประพฤติอย่างไร ก็ตอบได้ว่า ประพฤติให้เป็นสมจริยาดังกล่าวนั่นเอง และเมื่อเข้าใจความดังนี้แล้ว คำว่าสมจริยา จะแปลว่าความประพฤติเรียบร้อยสม่ำเสมอก็ได้ ความประพฤติสมควรหรือเหมาะสมก็ได้ ความประพฤติโดยสมภาพก็ได้ เป็นคำแปลที่ถูกต้องกับความหมายทั้งนั้น ดังนี้แหละเป็นธรรมจรรยา ฉะนั้น หลักธรรมจรรยาของพระพุทธเจ้าก็เป็นหลักที่เป็นแม่บทของหลักทั้งหลาย แห่งความสุขสงบ ของชุมนุมชน ทั่วไปนั้นเอง ถ้าไม่อยู่ในแม่บทนี้แล้วจะเกิดความสงบสุขขึ้นไม่ได้ สมภาพ ภราดรภาพ เสรีภาพ ก็จักมีขึ้นไม่ได้ จะมีได้ก็เช่นเสรีภาพของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และผู้ที่จัดทำไปนอกแม่บทก็จะเป็นเหมือนเปรตจัดระเบียบดังกล่าวแล้ว ซึ่งต้องจัดกันไม่รู้จักเสร็จ ทั้งเป็นการก่อภัยก่อเวร ก่อศัตรูและความวุ่นวายเดือดร้อน จัดกันไปจนโลกแตกก็ไม่เสร็จ

ทางกรรมตามที่กล่าวมานี้ ที่ชี้ระบุลงไปว่า กรรมคืออะไร และทำอย่างไรเป็นกรรมดี ทำอย่างไรเป็นกรรมไม่ดี เป็นทางกรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ก็พอประมวลเป็นหลักใหญ่ ๆ ได้เป็น ๓ ข้อคือ –

๑. พระพุทธศาสนาแสดงว่ามีกรรม ใครทำดีก็เป็นกุศลกรรมติดตัวอยู่ ใครทำชั่วก็เป็นอกุศลกรรมติดตัวอยู่

๒. พระพุทธศาสนาแสดงว่ามีกรรมวิบาก คือผลของกรรม ผลที่ดีเกิดจากกรรมที่ดี ผลที่ชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว ไม่สับสนกัน เหมือนอย่างผลมะม่วงเกิดจากต้นมะม่วง ผลขนุนเกิดจากต้นขนุน หว่านพืชเช่นใดก็ได้ผลเช่นนั้น

๓. พระพุทธศาสนาแสดงว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน คือตัวเราเองทุกๆคนเป็นเจ้าของกรรมที่เราเองทำ และเป็นเจ้าของผลของกรรมนั้น ๆ ด้วย เมื่อตัวเราเองทำดี ก็มีกรรมดีติดตัว และต้องได้รับผลดี เมื่อตัวเราเองทำชั่วไม่ดีก็มีกรรมชั่วติดตัวและต้องได้รับผลชั่วไม่ดี จะปัดกรรมที่ตัวเราเองทำให้พ้นตัวออกไปและจะปัดผลของกรรมให้พ้นตัวออกไปด้วยหาได้ไม่ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อกรรมของตน

เมื่อหลักกรรมของพระพุทธศาสนามีอยู่ดังนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนให้ทุกๆคนหมั่นนึกคิดอยู่เสมอๆ ว่าเรามีกรรมเป็นของของตน เป็นกรรมทายาทคือเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัย เฉพาะ(ตนเป็นคน ๆ ไป)

นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังได้ตรัสไว้ว่า กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและดีต่าง ๆ กัน เป็นต้น

ส่วนในลัทธิอื่น บางลัทธิปฏิเสธกรรมเสียเลย บางลัทธิรับรองหลักกรรมบ้าง ปฏิเสธบ้าง แต่การระบุว่าทำอะไรเป็นกรรมดี ทำอะไรเป็นกรรมไม่ดี ก็มีกล่าวไว้ต่าง ๆ กัน ลัทธิที่ปฏิเสธหลักกรรมเสียเลยเช่นนั้น คือปฏิเสธว่ากรรมดีชั่วไม่มี ผลของกรรมดีชั่วก็ไม่มี เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่มีกรรมเป็นของของใคร ไม่มีใครเป็นเจ้าของของกรรม เพราะเมื่อใครทำอะไร ทำแล้วก็แล้วกันไป ไม่เห็นมีอะไรที่เรียกว่ากรรมเหลือติดตัว และที่ว่าดีไม่ดีนั้นก็เป็นการว่าเอาเอง ใครชอบก็ว่าดี ใครไม่ชอบก็ว่าไม่ดี เหมือนอย่างฝนตกแดดออกใครชอบก็ชม ใครไม่ชอบก็ติ โดยที่แท้เป็นเรื่องของดินฟ้าอากาศ เป็นไปตามธรรมชาติ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่มีผลอะไรของกรรมอะไร ส่วนผลต่างๆ ที่ได้รับนั้นเกิดขึ้นตามคราวตามสมัย เหมือนอย่างผลไม้ต่างๆ ถึงคราวจะมีผล ก็มีผลขึ้นตามชนิด

ลัทธิที่รับบ้างปฏิเสธบ้างนั้น เช่นรับว่าเมื่อทำอะไรไปก็เป็นบุญเป็นบาป ทำนองรับรองว่ากรรมมี แต่เมื่อคราวจะต้องรับผลของกรรม ก็อยากจะรับแต่ผล

ของกรรมดี ไม่อยากรับผลของกรรมชั่ว จึงแสดงวิธีทำให้หายบาป เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ทำเองจึงมิใช่เป็นเจ้าของ ของกรรมที่ทำอย่างแน่นอน แต่มีเจ้าของ อยู่อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นผู้บันดาลผลอะไรให้เกิดแก่ใคร ก็ได้ อาจเป็นผู้ยกบาปเพิ่มบาปให้ก็ได้ มีเรื่องเล่าไว้ในพงศาวดารลังกาว่า ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๒ โอรสของเจ้าผู้ครองรัฐที่อยู่กลางเกาะ นามว่าราชสิงหะ ได้ทำปิตุฆาต(ปลงพระชนม์พระบิดา) แล้วเกิดกลัวบาป จึงให้ประชุมสมณพราหมณ์ ถามหาวิธีล้างบาป ฝ่ายภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาตอบว่าเป็นอนันตริยกรรม (กรรมหนักที่ให้ผลในอันดับสืบไปทีเดียว ไม่มีอะไรมาคั่นได้) ไม่มีทางจะล้างบาปได้ พวกพราหมณ์ตอบว่ามีวิธีล้างบาป ราชสิงหะจึงขัดเคืองภิกษุสงฆ์ ไปนับถือศาสนาพราหมณ์ เรื่องนี้เป็นตัวอย่างของคนที่อยากจะรับแต่ชอบ ไม่อยากรับผิดจากกรรมของตน

อนึ่ง ลัทธิใดๆ แม้จะรับรองหลักกรรมอยู่บ้าง แต่ก็แสดงว่าทำอะไรดีอะไรไม่ดีต่างๆ กัน เพราะถือหลักต่างๆ กัน เหมือนอย่างการฆ่าสัตว์ที่ทางพระพุทธศาสนาแสดงว่าเป็นบาป แต่ลัทธิอื่นแสดงว่าเป็นบุญก็มี

หลักในการชี้ว่าอะไรเป็นบุญอะไรเป็นบาปในพระพุทธศาสนานั้น ควรทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า คือหลักธรรมจริยา สมจริยา ดังกล่าวแล้วข้างต้น หรือหลักเมตตา หลักยุติธรรม ดังแสดงแล้วในกัณฑ์ว่าด้วยเบญจศีลเบญจธรรมโดยลำดับ ฉะนั้น ที่พูดว่าทุกลัทธิศาสนาสอนให้คนละชั่วทำดี จึงนับถือได้เหมือนๆกัน อาจจะเป็นคำพูดเพื่อประนีประนอม หรือเพื่อแสดงมรรยาทว่าไม่ยกตนข่มท่าน เจตนาก็ดีอยู่ แต่ถ้าจะต้องนับถือกันจริง ๆ และต้องพิจารณาดูแล้วก็จะเห็นว่าไม่เหมือนกันปฏิบัติกันไปคนละอย่าง เพราะเห็นว่าถูกผิด เป็นบุญบาป หรือดีชั่วกันไปคนละอย่าง เหมือนอย่างการฆ่าสัตว์ดังกล่าวแล้ว ได้ทราบว่าคราวหนึ่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้าในพระโกศ ได้รับสั่งถามท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท) วัดบรมนิวาสว่า เห็นว่าฆ่าสัตว์บูชายัญไปสวรรค์ เป็นสัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) หรือมิจฉาทิฐิ (เห็นผิด) ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ ตอบว่า เป็นทิฐิแขก ดังนี้ ท่านตอบกันเพียงเท่านี้ ถ้าจะพูดกลับอีกทีหนึ่งก็ว่าเป็นมิจฉาทิฐิทางพุทธศาสนา เรื่องนี้เป็นตัวอย่างว่ามิได้นับถือได้เหมือนกันจริง

ไม่ต้องกล่าวถึงผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น แม้พุทธศาสนิกชนเอง ซึ่งมีศรัทธาในกรรมอยู่บ้าง ก็ยังคลางแคลงกันอยู่โดยมากว่า ผู้ทำกรรมจะได้รับผลเมื่อไร เพราะตามที่ปรากฏเห็นกันอยู่ บางคนทำดีแต่ไม่เห็นว่าได้ดี บางคนทำชั่วแต่ไม่เห็นว่าได้ชั่ว บางทีกลับได้รับผลตรงกันข้าม จะมีอะไรมาพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ตามที่แสดงไว้ในพระพุทธศาสนา ฉะนั้น เรื่องกรรมจึงยังไม่จบ จักได้แสดงต่อไป

กมฺมํ สตฺเต วิภชติ ยทิทํ หีนปฺปณีตตาย
กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้ดีเลวต่าง ๆ กัน

ความดี

ที่เรียกว่า ดี หรือ ความดีนั้น มีทางเข้าใจต่างๆ กันหลายอย่าง กล่าวโดยที่ตั้งดีบางอย่างมีตนเป็นที่ตั้ง คือ ดีตาม ความเข้าใจ ความเห็น ความสะดวก เหมาะสม เป็นต้น ของตน เช่นสิ่งที่ตนเห็นว่าดี ก็ยืนยันว่าดี ดีอย่างนี้อาจขัดแย้งกับผู้อื่น ดังเรื่องทั้งหลายที่โต้เถียงกันอยู่โดยมาก ก็เป็นเรื่องที่ต่างเห็นว่าดี หรือสิ่งที่สะดวกเหมาะสมแก่ผู้ใด ผู้นั้นก็ว่าดี เช่น อาหาร บางคนชอบรสอย่างหนึ่ง บางคนชอบรสอีกอย่างหนึ่ง ดีอย่างนี้เรียกว่า อัตตาธิปไตย มีตนเป็นใหญ่

ดีบางอย่างมีโลก คือหมู่ชนหรือผู้อื่นเป็นที่ตั้ง คือดีตามความเห็นรับรองของโลก เมื่อโลกนิยมว่า อย่างใดดี ก็พลอยว่าอย่างนั้นดี ดีอย่างนี้มีเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลสมัย ดังมีตัวอย่างอยู่เป็นอันมาก ที่รับรองกันว่าดีในสมัยหนึ่ง ครั้นอีกสมัยหนึ่งก็กลับเป็นไม่ดี หรือสิ่งที่ว่าไม่ดีในสมัยหนึ่ง ครั้นอีกสมัยหนึ่งก็กลับว่าดี บางทีโลกส่วนใหญ่ว่าดี โลกส่วนน้อยก็พลอยดีไปตาม ดีอย่างนี้เรียกว่า โลกาธิปไตย มีโลกเป็นใหญ่

ส่วนดีอีกอย่างหนึ่งมีธรรมเป็นที่ตั้ง คือดีตามธรรมตามเหตุผลที่เป็นจริง ไม่ถือเอาตนหรือโลกเป็นประมาณ ดีอย่างนี้เรียกว่า ธรรมาธิปไตย มีธรรมเป็นใหญ่ ดีที่มีตนและโลกเป็นที่ตั้งนั้น อาจจะเป็นดีจริงก็ได้ ดีไม่จริงก็ได้ ส่วนดีที่มีธรรมเป็นที่ตั้งนั้น เป็นดีจริง

อนึ่ง ข้อที่เรียกว่า ดีนั้น เมื่อกล่าวโดยผลก็เรียกว่าดีเพราะอาศัยผลที่พึงได้รับเป็นหลักวินิจฉัย คือเมื่อมีผลดี ก็เป็นดี เมื่อมีผลชั่ว ก็เป็นชั่ว เมื่อไม่มีผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็เป็นไม่ดี ไม่ชั่ว และผลนั้นย่อมมีต่าง ๆ กันตามชั้น คือ ผลบางอย่างดีในปัจจุบัน คือในชีวิตนี้ เช่น ทรัพย์ ยศ ความผาสุก เป็นต้น ทางหรือการกระทำที่เป็นไปเพื่อให้สำเร็จผลเหล่านี้ก็เป็นดีปัจจุบัน ผู้ที่ต้องการดีปัจจุบันเท่านั้น จึงได้ขวนขวายแสวงหาผลเหล่านี้ โดยไม่คำนึงว่าผิดหรือถูก ดีอย่างนี้เป็นดีที่แคบ ดีที่สั้น ผลบางอย่างเป็นผลดีที่กว้างดีที่ยาว เป็นผลอันน่าปรารถนา อันพึงได้ตลอดถึงผู้อื่น ตลอดถึงภายหน้า ทางหรือการกระทำที่เป็นไปเพื่อสำเร็จผลเหล่านี้ก็เป็นทางดีข้างหน้า ดีอย่างนี้เป็นดีที่กว้างดีที่ยาว ผู้ที่ต้องการดีข้อนี้ ก็ขวนขวายแสวงหาในทางที่เห็นว่าจะ

อำนวยให้ได้ถึง แต่ผลดีอีกอย่างหนึ่งที่ละเอียดประณีตยิ่งขึ้นไป คือความสงบความหลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ ทางหรือการกระทำที่เป็นไปเพื่อให้สำเร็จผลนี้ ก็เป็นดีอย่างละเอียดประณีต ผู้ที่เห็นว่าผลดีปัจจุบันตลอดถึงผลดีภายหน้ายังเจืออยู่ด้วยความเดือดร้อนระส่ำระสายยังไม่สงบจริง และปรารถนาความสงบอย่างยิ่ง ก็ขวนขวายปฏิบัติเพื่อให้ได้ ให้ถึงผล คือความสงบอย่างยิ่งนี้ ดีอย่างนี้ เป็นดีที่สุดหรือสุดดี

ทางพระพุทธศาสนา แสดงข้อที่เรียกดี ดังกล่าวนี้ไว้ครบทุกประการ สำหรับผู้ปรารถนาดีตามภูมิตามชั้น คือสำหรับผู้ปรารถนาดีปัจจุบัน ก็แสดงทิฏฐธรรมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบันไว้ ๔ ประการคืออุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๑ อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความรักษา ๑ กัลยาณมิตตตา ความมีมิตรดี ๑ สมชีวิตา ความเลี้ยงชีพสมควร ๑

สำหรับผู้ที่ปรารถนาดีที่กว้างและยาว ก็แสดงสัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ภายหน้าไว้ ๔ ประการ คือ สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ๑ สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล ๑ จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยบริจาค ๑ ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา ความรู้ชอบ ๑

สำหรับผู้ปรารถนาดีอย่างละเอียด ก็แสดงมรรคมีองค์ ๘ มีสัมมาทิฏฐิ เป็นต้น มีสัมมาสมาธิ เป็นที่สุด

ดี ๓ อย่างนี้ เป็นดีที่ละเอียดกว่ากันขึ้นไปเป็นขั้น ๆ จนถึงที่สุด หรือสุดดี คือสุดยอดของความดี อันได้แก่ความหลุดพ้น ความสงบอย่างยิ่ง จึงเป็นดีจริงดีบริสุทธิ์

อนึ่ง ข้อที่เรียกว่า ดี นั้น เมื่อกล่าวตามหลักปฏิบัติตรงตามพระพุทธศาสโนวาทเพียงย่อ ๆ เลือกแต่ข้อที่เป็นหัวใจปฏิบัติธรรม ก็ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง ๑ การทำกุศลให้ถึงพร้อม ๑ การชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว ๑ ตามหลักพระโอวาทปาฏิโมกข์ ความปฏิบัติตามหลักปฏิบัติธรรมนี้ เรียกว่า ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรงกันข้าม เรียกว่า ปฏิบัติชั่ว ดีหรือชั่วตามหลักปฏิบัตินี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ชี้เหตุชี้ผลให้บุคคลพิจารณาเห็นได้ที่ตนด้วยตนเอง เพื่อว่าเมื่อรู้เห็นจริงด้วยตนเองแล้ว จึงเชื่อถือปฏิบัติ ดังในกาลามสูตรพระบรมศาสดาตรัสห้ามชาวเกสปุตตนิคม มิให้ ถือ ด้วยฟังตาม ๆ กันมาเป็นต้น แต่ให้ถือด้วยการสอบสวนพิจารณาจนเห็นจริง

ความย่อในพระสูตรนี้ว่า พระบรมศาสดาได้ตรัสถาม ชาวเกสปุตตนิคมให้ พิจารณา ตอบ ด้วย ตนเอง ว่า

โลภะ โทสะ โมหะ เมื่อเกิดขึ้นภายในของคน ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลหรือว่าเพื่อไม่เกื้อกูล คนโลภ โกรธ หลง ย่อมฆ่าสัตว์บ้าง ลักทรัพย์บ้าง ถึงภรรยาของผู้อื่นบ้าง พูดเท็จบ้าง ชักชวนผู้อื่นให้ทำอย่างนั้นบ้าง ข้อนี้เป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์ หรือไม่ ?

ชาวเกสปุตตนิคมกราบทูลว่า ข้อเหล่านี้เป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์

พระบรมศาสดาจึงตรัสถามย้ำว่า เมื่อเป็นเช่นนี้ ธรรมเหล่านี้เป็นกุศลหรืออกุศล มีโทษ หรือไม่มีโทษ ผู้รู้ติเตียนหรือสรรเสริญ บุคคลสมาทานให้บริบูรณ์แล้วเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูลเพื่อทุกข์ หรือไม่ ?

ชาวเกสปุตตนิคมกราบทูลว่า เป็นอกุศล มีโทษ ผู้รู้ติเตียน บุคคลสมาทานให้บริบูรณ์แล้วเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์

พระบรมศาสดาตรัสถามในฝ่ายตรงกันข้ามสืบไปว่า อโลภะ อโทสะ อโมหะ ที่เกิดขึ้นในภายในของคน ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลหรือเพื่อไม่เกื้อกูล คนไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ย่อมไม่ฆ่าสัตว์ เป็นต้น ย่อมชักชวนผู้อื่นให้ประพฤติอย่างนั้นบ้าง ข้อนี้เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข หรือไม่ ?

ชาวเกสปุตตนิคมกราบทูลว่า ข้อเหล่านี้เป็นไป
เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข

พระบรมศาสดา ตรัสถามย้ำว่า เมื่อเป็นเช่นนี้
ธรรมเหล่านี้เป็นกุศลหรืออกุศล มีโทษหรือไม่มีโทษ ผู้
รู้ติเตียนหรือสรรเสริญ บุคคลสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว
เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข หรือไม่?

ชาวเกสปุตตนิคมกราบทูลว่า เป็นกุศล ไม่มีโทษ
ผู้รู้สรรเสริญ บุคคลสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไป
เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข

ตามพระสูตรนี้แสดง ดีจริง ชั่วจริง ตามคลอง
ธรรม มีธรรมเป็นที่ตั้ง ทุกคนอาจพิจารณาเห็นได้ด้วยตน
เอง แต่ก็ต้องพิจารณาในขณะที่จิตใจปลอดโปร่งจาก
ความโลภ โกรธ หลง ถ้ายังลุอำนาจแห่งความโลภ
โกรธ หลงอยู่ ก็จักไม่เห็นตามที่ตรัสไว้

ความไม่ลุอำนาจความโลภ โกรธ หลง เว้นได้
จากการฆ่าประหัตประหารเป็นต้น ตามที่แสดงไว้ ใน
พระสูตรนี้ ชื่อว่า การไม่ทำบาป จัดเป็นธรรมปฏิบัติ
ชั้น ศีล

แต่ความประพฤติอย่างนี้ ย่อมเนื่องด้วยจิตใจเป็น
สำคัญ ถ้าจิตใจยังหมกมุ่นอยู่ด้วยความโลภ โกรธ หลง

ก็ยากที่จะเว้นบาปได้ ฉะนั้น จึงต้องอบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในทางที่ดีที่ชอบ เช่น ให้เจริญเมตตาไมตรีจิต คิดปรารถนาให้เป็นสุข กรุณา ความเอ็นดูคิดช่วยให้พ้นทุกข์ มุทิตา ความเบิกบานยินดีปราศจากริษยา อุเบกขา ความวางใจเฉยเป็นกลาง ห่างจากความรักความชัง แผ่ไปโดยเจาะจงหรือไม่เจาะจงทั่วไป เมื่ออบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในทางดีทางชอบได้เช่นนี้ จิตย่อมห่างไกลจากความโลภ โกรธ หลง ความประพฤติดีห่างจากบาป แต่หันไปใกล้ชิดสนิทสนมกับบุญคือความดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ความปฏิบัติอบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในทางดีทางชอบเช่นนี้ ชื่อว่า ทำกุศลให้ถึงพร้อม จัดเป็นธรรมปฏิบัติขั้น สมาธิ หรือขั้นอบรมจิต

แต่ความอบรมจิตใจนี้จะสำเร็จผลดีเต็มที่ ก็จำต้องชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดด้วยปัญญา ปัญญาในทางคดีธรรม ขั้นต้นหมายถึงความรอบรู้ในกุศลอกุศลพร้อมทั้งเหตุ ดังที่แสดงไว้ในกาลามสูตรนั้น ชั้นสูงหมายถึงความรู้จริง คือความรู้ที่เข้าถึงสัจจธรรม ความอบรมปัญญาให้เกิดขึ้นชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด ชื่อว่า ชำระจิตใจของตนให้ผ่องแผ้ว จัดเป็นธรรมปฏิบัติชั้น ปัญญา

ดีดังนี้สูงกว่าดีทางวัตถุ มี ทรัพย์ ยศ เป็นต้น ซึ่งมีปริมาณจำกัด ผู้ปฏิบัติเพื่อดีอย่างนี้ จึงไม่ต้องแย่งดีแข่งดีกับใคร และปฏิบัติได้ไม่จำกัดชาติ ชั้นวรรณะ เพราะเมื่อปฏิบัติดีแล้ว ก็เป็นพวกเดียวกันหมด

ยังมีข้อที่ควรกล่าวแถมอีก คือ ในการปฏิบัติดีนั้น ถ้ายังปล่อยตนให้เป็นไปตามกระแสโลภ โกรธ หลง ที่เรียกว่า อนุโสตคามี (ไปตามกระแส) ก็ไม่อาจปฏิบัติได้ ต่อเมื่อทวนกระแสดังกล่าว ที่เรียกว่า ปฏิโสตคามี (ไปทวนกระแส) จึงอาจปฏิบัติได้ และเมื่อทวนไปได้จนถึงกระแสธรรม เป็นผู้ตั้งตนได้ในธรรม ที่เรียกว่า ฐิตตฺโต (ผู้ตั้งตนได้) แล้ว เข้าหมู่สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า กำลังปฏิบัติดีอยู่แม้ทีละน้อย ก็ชื่อว่า กำลังปฏิบัติบ่ายหน้าไปเข้าหมู่สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเป็นหมู่บริสุทธิ์สะอาด เป็นหมู่สงบ เป็นหลักสันติที่แท้จริงในโลก.

ตำรายาแผนโบราณ

ของหลวงพ่อเอาะ วัดม่วง อ. อินทร์บุรี

สิทธิการิยะ ถ้าผู้ใดจะเป็นหมอแผนโบราณ จงเรียนให้รู้จัก สรรพคุณ ของยานั้น เสียก่อน จึงจะถูกลักษณะของหมอแผนโบราณ ถ้ามิรู้จักสรรพคุณยาเสียแล้วก็นับว่าเป็นหมอแผนโบราณยังมิได้บ่วยการเปล่า ๆ สำหรับต้นยาย่อมมีคุณดังนี้

๑. วันอาทิตย์ เวลาเช้าอยู่ใบ เวลาเที่ยงอยู่ราก เวลาเย็นอยู่เปลือก

๒. วันจันทร์ เวลาเช้าอยู่ราก สายอยู่แก่น เวลาเที่ยงอยู่ใบ เวลาเย็นอยู่เปลือก

๓. วันอังคาร เวลาเช้าอยู่ใบ สายอยู่เปลือก เวลาเที่ยงอยู่ทั่วไปตามลำดับ เวลาเย็นอยู่ราก

๔. วันพุธ เวลาเช้าอยู่ใบ เวลาสายอยู่ราก เวลาเที่ยงอยู่เปลือก เวลาเย็นอยู่แก่น

๕. วันพฤหัส เวลาเช้าอยู่แก่น เวลาสายอยู่ใบ เวลาเที่ยงอยู่ราก เวลาเย็นอยู่เปลือก

๖. วันศุกร์ เวลาเช้าอยู่ใบ เวลาสายอยู่ราก เวลาเที่ยงอยู่เปลือก เวลาเย็นอยู่แก่น

๗. วันเสาร์ เวลาเย็นอยู่ราก เวลาสายอยู่ทั่วลำต้น เวลาเที่ยงอยู่แก่น เวลาเย็นอยู่ที่ใบ

จบสรรพคุณของยาแผนโบราณเพียงเท่านี้

ยาแก้ลมเพลมพัด แก้คุณผีคุณคน แก้ถูกกระทำต่าง ๆ ท่านให้ใช้ยาดังนี้: เอาขมิ้นอ้อยเจ็ดแว่นลงด้วย "สะทะวิปีปะสะอุ" ขิงห้าแว่นลงด้วย "นะมะอะระหัง" ข่าสี่แว่นลงด้วย "นะมะพะธะ" กระทือห้าแว่นลงด้วย "นะโมพุทธายะ" กระชายเจ็ดแว่นลงด้วย "สังวิธาปุกะยะปะ" ไพลเก้าแว่นลงด้วย "อะสังวิสุโลปุสะภุพะ" ใบหว้านน้ำเจ็ดใบลงด้วย "มะอะอุอิสวาสุ" ใบหว้านหางช้างเจ็ดใบลงด้วย "จะอะพะคะภะคะวา" ใช้สมอ ๗ ลูก ดีปลี ๗ ดอก พริกไทย ๗ เม็ด เอาใส่ก้นหม้อต้มกิน ๓ เวลาหายแล

ยันต์ก้นหม้อ

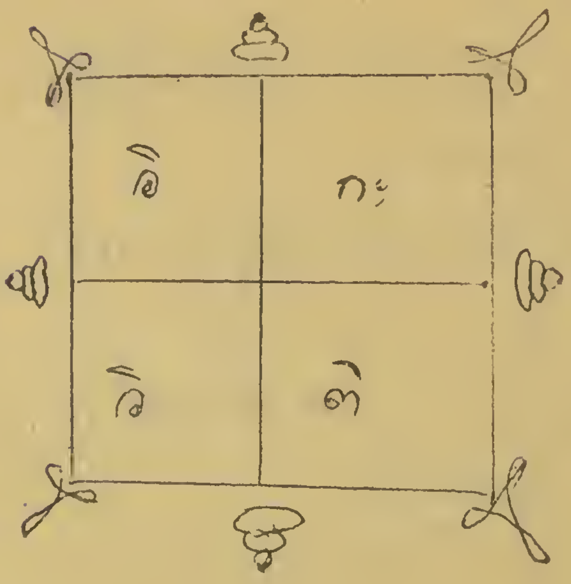

ยันต์ปากหม้อ

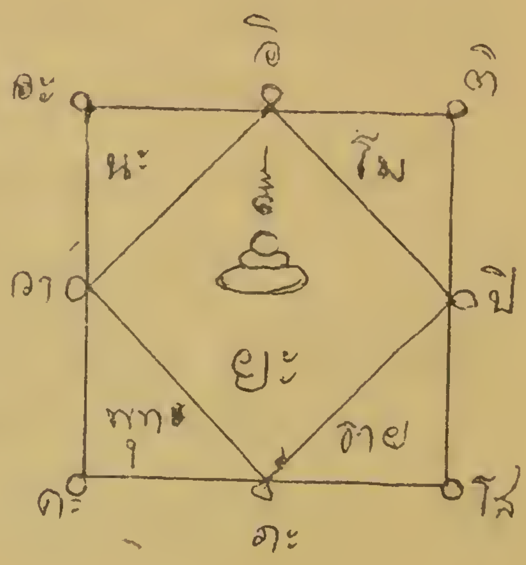

ยาเจริญอาหาร

ท่านให้เอา มะตูมอ่อน (๑) เกษรบัวหลวง (๑) ดอกพิกุล (๑) สะค้าน (๑) รากชะพลู (๑) ดีปลี (๑) เจตมูนเพลิง (๑) จันทน์ทั้งสอง (๑) หัวแห้วหมู (๑) บระเพชร (๑) ลูกกะดอม (๑) ขิง (๑) ให้เอาเท่า ๆ กันตำเป็นผงก็ได้ ให้ต้มกินก็ได้ ควรใช้น้ำร้อนน้ำผึ้งเป็นกะสาย

ยาแก้ไข้รากสาด

ตำราว่า ให้เอารากมะพร้าว (๑) รากตาล (๑) รากหมาก (๑) รากชิงขี้ (๑) รากต้นก้างปลาทั้งสอง (๑) รากยานาง (๑) รากชุมเรียง (๑) รากรังจาง (๑) รากมะเดื่อชุมพร (๑) เอาเท่า ๆ กัน ต้มกินแก้ไข้รากสาดหายแล ฯ

ยาปฤษณา

ขนานนี้ เป็นยาปฤษนาตำราบอกว่าให้ คิดเอาเอง ท่านผู้ใดบัญญาไวคิดได้ทันที สรรพคุณแก้เลือดลมทำพิษหรือสลบไปไม่มีสติ หรือตายไปแต่ว่ารูทวารยังอุ่นอยู่ ให้เอายาขนานนี้ แก้เถิดวิเศษนัก คำปฤษณาว่าดังนี้

"อย่างที่หนึ่งอยู่ในหนอง" "อย่างที่สองอยู่ในนา" "อย่างที่สามอยู่บ่ำช่ำ" "อย่างที่สี่อยู่วัด" สี่อย่างนี้วิเศษจริง ๆ ถ้าใครคิดได้จะเป็นลาภของบุคคลนั้น กินแก้เลือดสลบวิเศษนักได้แก้กันมาแล้ว ยาทั้ง ๔ อย่างนี้ให้ตำเป็นผง ใช้น้ำสุราน้ำมะนาวเป็นกระสาย

ยาแก้ไข้เรื้อรัง แก้โรคเรื้อรัง

แก้เส้นเอ็น แก้เลือดลมทั้งปวงกะสัยต่าง ๆ ถ้าจะแก้ท่านให้เอารากหญ้าคา (๑) รากย่านาง ๑ ใบชุมเรียงทั้งสอง ๑ ใบมะขาม ๑ ใบส้มป่อย ๑ ใบผักเข้า ๑ ไม้รวก ๑ รากก้างปลาทั้งสอง ๑ รากเถายายม่อม ๑ รากชิงชี่ ๑ รากสลอดน้ำ ๑ ใบมะยม ๑ ใบมะเฟือง ๑ รากตาล ๑ รากมะพร้าว ๑ จันทน์ทั้งสอง ๑ เกษรทั้งห้า ๑ ใบพิมเสน ๑ ใบมะกา ๑ ก้านสะเดา ๓๓ ก้าน ผักคูณ ๓ ผัก ยา ๒๘ สิ่งนี้เป็นยาต้มกิน เวลาจะต้มเอาดีเกลือตัดสักหน่อยจะได้ผลดีแล

ยาแก้ริดสีดวง ๘ จำพวก

ยาแก้ริดสีดวงงอก ท่านให้เอาพริกไทย ๑ ขิง ๑ ไพล ๑ แห้วหมู ๑ ผักเปดแดง ๑ อุตตะพิษ ๑ หว้านน้ำ ๑ หัวบุคนา ๑ กลอย ๕ ตำเป็นผงกินกับน้ำผึ้งน้ำมะนาว แก้ริดสีดวง ๘ จำพวกดีจริง ๆ นะท่านเอยฯ

ยาชื่อว่าพรหมภัค

ใช้กินแก้หอบแก้ไข้แก้มัว แก้คลั่ง แก้ทุรนทุราย แก้ตาล แก้ทราง แก้เชื่อม แก้มัว แก้โลหิตระส่ำระสาย แก้ร้อนผ่าตีนผ่ามือ แก้ร้อนไปทั่วสารพางกาย แก้โลหิตจับหัวใจ ให้คลั่งเป็นบ้าไปต่าง ๆ ท่านให้เอาจันทน์ทั้งสอง ๑ กฤษณา ๑ กะลำพัก ๑ โกฏิเชียง ๑ โกฏิหัวบัว ๑ ยาทั้งหมดนี้เอาสิ่งละ ๑/๑ พิมเสน ๑ โกฏิกระดูก ๑ โกฏิสอ ๑ โกฏิน้ำเต้า ๑ ยาสี่อย่างนี้เอาสิ่งละ ๑ เทียนเยาวภานี ๑ เกษรบัวหลวง ๑ เกษรบุนนาค ๑ เกษรสารภี ๑ ดอกพิกทอง ๑ ดอกทองหลางหนาม ๑ ดอกกำแฝด ๑ เถามองแดง ๑ รากย่านาง ๒ ต้มกินก็ได้ ตำผงก็ได้ หรือบทเป็นแท่งไว้ หรือจะเป็นลูกกลอนก็ได้ ใช้กินกับน้ำดอกมะลิ พิมเสนตัดหน่อย ยานี้ไม่เลือกโรคาท่านดีราคาไว้ ๑ ชั่งทองทีเดียว

ยาหอมทิพยโอสถ

ท่านให้เอารากมะนาว ๑ รากมะปรางหวาน ๑ จันทน์ขาว ๑ จันทน์แดง ๑ จันทน์ชะมด ๑ ฝางสม ๑ ฝางเสน ๑ เปราะหอม ๑ หญ้าพ้ารั่ว ๑ ตำผงละลายน้ำดอกไม้เทศและดอกไม้สด ดีนักแล ฯ

พิมพ์ที่ พุทธอุปถัมภ์การพิมพ์ ๑๑๕๐/๓๙ ซอยพระวุฒิฯ
ถนนจันทน์ สะพาน ๒ ครึ่ง ยานนาวา กรุงเทพมหานคร
นายปถัมภ์ เรียนเมฆ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๘ โทร. ๘๗๐๙๖๙